

нах «виробник ресурсів—аграрне підприємство» такої економічної ситуації, за якої зростання аграрного виробництва буде здійснюватись у вищих пропорціях і розмірах, ніж витрати на придбання та відтворення ресурсів.

Література

1. Андрійчук В. Г. Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств. // Економіка АПК. — № 3. — 2003. — С. 66—69.
2. Більський В. Г. та ін. Реструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу. — К.: ІАЕ, 2003. — 296 с.
3. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві. — К.: КНЕУ, 2004. — 496 с.
4. Саблук П. Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології. — К.: ІАЕ, 2002. — 204 с.
5. Штичак О. М. Економічні проблеми АПК в умовах формування ринкових відносин // Вісник аграрної науки. — № 9. — 2005. — С. 102—107.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2009

УДК 336.77:338.434

Н. В. Бондаренко

аспірантка

(Уманський державний аграрний університет)

КРЕДИТНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються питання кредитного забезпечення аграрних підприємств, його розвиток в Україні і державне регулювання кредитування у сільському господарстві. Зроблена оцінка ефективності механізму компенсації відсоткових ставок за кредитами для сільськогосподарських підприємств

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансування, кредитне забезпечення, позикові ресурси, кредитний механізм, кредит, пільгова програма

KEY WORDS: financing, the credit providing, loan resources, credit mechanism, credit, preferential program

Сільське господарство України є основною стратегічною галуззю економіки країни, стан якої залежить від обсягів та інтенсивності вкладених у її розвиток фінансових та матеріальних ресурсів. За роки незалежності України в аграрних товаровиробників сформувався сталий дефіцит у кредитних ресурсах, що є

наслідком хронічного недофінансування поточної діяльності підприємств АПК. Це питання потребує комплексного та систематичного вирішення.

Кредитне забезпечення аграрного підприємництва досліджується сучасними вченими-економістами: М. Я. Дем'яненком, О. Є. Гудзь, Ю. М. Литвиненком, П. А. Лайком, С. І. Кручком, Н. М. Фещенко, А. В. Сомик, О. О. Непочатенко, С. М. Колотухою та ін. Проте, незважаючи на численні наукові праці, реалізація одержаних наукових здобутків вимагає додаткового осмислення з метою напрацювання альтернативних напрямів вирішення проблеми забезпечення аграрних підприємств позиковими ресурсами.

О. Є. Гудзь [1, с. 335] зазначає, що визначення «кредитного забезпечення» як надання банками кредитів не відповідає дійсності в зв'язку з тим що, кредити можуть надавати і небанківські структури.

М. Я. Дем'яненко [2, с. 4] зазначає, що поняття «кредитного забезпечення» за загальним визнанням як практикуючих спеціалістів, так і науковців, для сільськогосподарського виробництва, за важливістю в ринкових умовах займає провідне місце. Це пояснюється специфікою аграрного виробництва, суть якої полягає у залученні у виробничий процес капіталу на відносно тривалий період, що передбачає підвищену кредитосімність галузі. Зазначене, а також підвищена ризиковість сільськогосподарського виробництва, ускладнювали кредитні відносини сільськогосподарських виробників із банками в усі часи. І ці моменти тим або іншим чином враховувались при кредитуванні сільськогосподарських виробників і в такий спосіб досягався позитивний результат.

Кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств має формуватися на ринкових принципах, із врахуванням досвіду країн з розвинутою ринковою економікою та перехідною економікою, але з елементами державного регулювання, як цілісну систему кредитування сільськогосподарського виробництва, яка повинна передбачати розвиток таких пріоритетних напрямів:

- удосконалення державної підтримки розвитку кредитування сільськогосподарського виробництва, в тому числі щодо розбудови кредитних інституцій та кредитної інфраструктури;
- розвиток кредитної кооперації;
- кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення;
- застосування нових, нетрадиційних для сільськогосподарських підприємств видів кредитів;
- удосконалення банківського кредитування та банківського обслуговування сільськогосподарських підприємств [4, с. 338].

Питання кредитного забезпечення сільськогосподарської галузі породжують закономірність удосконалення кредитного механізму. Недостатня кількість позичкових коштів призводить до збільшення навантаження на власний капітал, а це в свою чергу викликає дефіцит в оборотних коштах та погіршення фінансового стану підприємств. Неприятлива фінансова ситуація та відсутність чітко розробленого положення забезпечення кредитами є головними причинами важкого становища аграрних підприємств. На розвиток вітчизняного АПК щорічно необхідно інвестувати 20—25 млрд грн, що в 10—12,5 разу більше від фактичних обсягів за останні роки. Зокрема, для підвищення рівня технічної оснащеності сільського господарства до повної технологічної норми потрібні щорічні вкладення в сумі 10 млрд грн. Загальна потреба в ресурсах на поповнення обігових коштів підприємств АПК повинна становити в межах 8—10 млрд грн [3, с. 45].

Існує багато причин у недостатньому кредитному забезпеченні сільськогосподарських підприємств, які не відповідають вимогам комерційних банків. По-перше, це збитковість виробництва. Надавати кредити у збиткові господарства — є великим ризиком неповернення кредитних коштів та відсотків за ними. Також недостатня надійність застави. Але, є велика кількість підприємств і з позитивною специфікою господарювання, тобто прибуткових, які могли б за рахунок кредитів розширити та підвищити ефективність виробництва сільського господарства країни. Комерційні банки вважали, що кращим варіантом зниження ризику неповернення позичених коштів та процентів по них, це є вкладання ресурсів у торговельні, трейдерські та переробні галузі, ніж у саме сільськогосподарське виробництво.

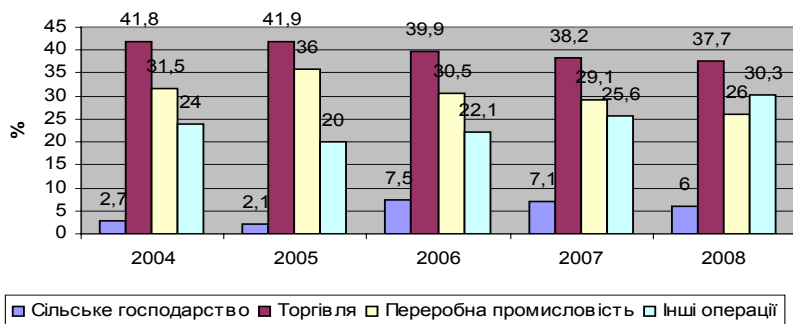

Рис. 1. Структура банківських кредитів у розрізі основних галузей економіки, %

Питання стабілізації сільськогосподарського сектора економіки об'єктивно пов'язане із системою забезпечення аграрних підприємств потрібними кредитними ресурсами. В даний час головним видом ресурсів підприємств виступають банківські короткострокові кредити. Аграрна галузь є досить кредитомісткою галуззю і носить сезонний характер, тому її функціонування та своєчасне і достатнє забезпечення без залучення кредитних коштів ускладнене. Від обсягу кредитних вкладень та їх доступності для виробників сільськогосподарської продукції на ряду з іншими факторами залежить збільшення темпів виробництва продукції. Під час господарської діяльності у кожного підприємства виникає потреба в отриманні кредиту. Сільськогосподарським підприємствам кредити потрібні для оновлення та придбання основних засобів, поповнення оборотних коштів, застосування нових прогресивних технологій у виробництві. Все, це пояснюється характером функціонування сільськогосподарського виробництва, яке потребує вкладання коштів на довший період часу, в порівнянні з іншими галузями.

Забезпечення підприємств аграрної галузі кредитними коштами потрібно розділити на дві стадії: негативна — починаючи з 1996 р. та до того часу, коли вийшов Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 р., і позитивна — розпочинається з 2000 р. ґрунтовними змінами щодо поліпшення кредитних взаємовідносин між кредитором та позичальником. З початку 90-х років високий рівень збитковості сільгоспвиробництва зробив аграрний сектор непривабливим для кредитування. Збитковими були 85 % сільськогосподарських підприємств, а в багатьох регіонах країни цей показник сягав 90 % і більше. Отже, повернути надані кредити могли щонайбільше 15 % господарств. Тільки в 1998 та 1999 рр. збитки становили 4,06 млрд грн та 3,39 млрд грн відповідно. За таких умов рівень заборгованості сільгоспвиробників перед кредиторами постійно зростав. На кінець 1999 р. загальний борг сільськогосподарських підприємств сягнув 15,2 млрд грн, у тому числі борг перед державою — 5,8 млрд грн. У період до 2000 р. держава надавала понад 2 млрд грн товарних кредитів на рік. Такі державні кредити можна вважати непрямыми субсидіями для сільськогосподарських товаровиробників. Частка кредитів комерційних банків у загальній структурі кредитування була дуже низькою, у 1999 р. вона становила 3 % по короткостроковим кредитам і 6 % по довгостроковим від загального обсягу кредитів [4, с. 50—51].

Значний ризик неповернення кредитів змушував банки встановлювати високу відсоткову ставку по сільськогосподарським кредитах. Середня відсоткова ставка по таких кредитах становила 65 % річних. За таких умов переважна більшість підприємств не мала змоги отримувати необхідні кредити. З чого виникає проблема: збиткові підприємства не могли отримати кредити, а високі відсоткові ставки не давали змоги взяти цим підприємствам необхідні кредити для покращення свого фінансового стану [5, с. 86].

Починаючи з 2000 р. аналізуючи кредитне забезпечення підприємств сільського господарства спостерігаємо новий підхід кредитування аграріїв, завдяки чому збільшилась обсяги короткотермінових кредитів, що дало шанс підприємствам створити потрібну кількість оборотних фондів за рахунок позик. За таких умов ключовими напрямками досягнення стабільної діяльності сільськогосподарських підприємств стає державна підтримка, через механізм часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків підприємствам АПК. Згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 25.02.2000 р. № 398 «Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт» зі змінами та доповненнями передбачено часткову компенсацію відсоткової ставки по кредитах, взятим сільськогосподарськими підприємствами для проведення весняно польових робіт, у розмірі 50 % облікової ставки НБУ, але не нижче 17,5 % з терміном дії кредитної угоди до 1 грудня [4, с. 51]. Позитивним аспектом цієї схеми є те, що держава не втручається безпосередньо у відносини між банком та підприємством, яке хоче отримати кредит, позичальники самостійно знаходили комерційні банки для отримання кредиту на вигідних для себе умовах, далі банк самостійно подає документи на отримання компенсацій до державних органів.

До цієї програми було залучено 80 % реформованих підприємств, більше 100 банків, що свідчать про доступність та прозорість програми. Кредитування комерційними банками підприємств АПК за компенсаційною схемою, крім скорочення розміру державних субсидій, забезпечило повернення наданих кредитів у 2000 р. — 86,0 %, у 2002 р. — 92,3 %, що є позитивним фактором, який сприяє відновленню довіри до сільськогосподарських підприємств-позичальників. Також збільшується кількість банківських установ, що здійснюють кредитне обслуговування підприємств АПК з 51 у 2000-му до 109 у 2001 році (в 2001 році 109 комерційних банків про кредитувало 80 % реформованих господарств) [7, с. 117]. Вже в 2001 році було залучено в аграрний сектор економіки 5,6 млрд грн кредитних ресурсів, з них 2,8 млрд

грн пільгових кредитів, що у 3,4 рази більше проти 2000 року та в 14 разів — проти 1999 року. В середньому одне сільськогосподарське підприємство найчастіше отримує близько 200 тис. грн кредитів. За терміном використання структура кредитів така: до трьох місяців — 1 %, від трьох до шести місяців — 5 %, до дев'яти місяців — 52 %, більше дев'яти місяців — 42 % кредитів. Сільськогосподарські підприємства в основному використовували кредити на закупівлю палива та мастильних матеріалів (77 %), засобів захисту (48 %), придбання посівного матеріалу (36 %) та інші цілі, пов'язані з поточною діяльністю. Водночас лише 13 % господарств спрямували отримані кредити на технологічне оновлення виробництва та 6 % — на його розширення [5, с. 87].

В рамках програми державної підтримки АПК у 2008 році на розвиток галузей рослинництва та тваринництва було спрямовано близько 2,7 млрд грн, що на 500 млн грн більше аналогічного показника минулого року. Крім цього, на фінансування пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників було направлено 1 млрд грн. Також на програми фінансування технічного переоснащення підприємств АПК (пільгові кредити на придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки) було виділено 530 млн грн, що на 128 млн грн більше ніж у 2007 році [6, с. 2].

Поряд з цим є і негативні сторони механізму пільгового кредитування: тривалі затримки в поверненні коштів та не весь розмір по компенсаціях; відсутність процесу контролю видачі банками кредитів, у результаті кредитів видано більше ніж передбачено для компенсації у бюджеті; цільового використання позики її короткому терміну використання; встановлення банками завищених ставок за кредитами.

Незважаючи на це, за період дії програми здешевлення кредитів суттєво поліпшилось фінансування сільськогосподарських виробників, та повністю розв'язати проблему кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників не вдалось.

Література

1. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: Монографія / О. Є. Гудзь // — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 578 с.
2. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. — 2007. — № 5. — С. 4—12.
3. Колотуха С. М. Концепція розвитку кредитних відносин сільськогосподарських підприємств / С. М. Колотуха // Банківська справа. — 2004. — № 4. — С. 45—47.

4. Гудзь О. Є. Кредитування і банківське обслуговування підприємств агропромислового виробництва: сучасні тенденції та особливості / О. Є. Гудзь — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 170 с.

5. Гудзь О. Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. — 2003. — № 1. — С. 86—90.

6. Державна підтримка програм АПК // Аграрний тиждень. — 2008. — № 33-34(031) від 17.09-23.09.2008 р. — С. 2—3.

7. Сомик А. В. Механізм часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків підприємств АПК / А. В. Сомик // Економіка АПК. — 2003. — № 7. — С. 114—120.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2009

УДК 537:005.32.4

О. Ю. Бронська

аспірант

(Луганський національний аграрний університет)

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено стан та перспективи розвитку м'ясопереробної промисловості Луганської області і резерви підвищення ефективності галузі

КЛЮЧОВІ СЛОВА: м'ясопереробна промисловість, конкурентоспроможність, маркетинговий аналіз, SWOT-аналіз, конкурентні переваги

KEY WORDS: meat processing industry, competitiveness, marketing analysis, SWOT-analysis, competitive edges

М'ясопереробна промисловість входить до системи продовольчого комплексу, який є одним з найважливіших секторів економіки України. Аналіз ролі м'ясопереробної промисловості у системі національного господарства України визначив актуальність проблеми підвищення конкурентоспроможності [1, с. 96]. Була виявлена значна кількість проблем розвитку продовольчого комплексу в умовах перехідної економіки, рішення яких має першочергове значення для забезпечення стабільного ефективного функціонування цього комплексу галузей. Сучасний стан м'ясопереробної промисловості свідчить про потребу пріоритетного розвитку і визнанні як однієї з базових галузей національної економіки.

Питання удосконалення стратегічного розвитку економіки як в цілому, так і м'ясопереробної промисловості, зокрема, знайшли